

Asia: VN/27297/2023

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2024-27

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleittain

-

1. Johdanto, yleiset huomiot

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 1. Johdanto, sekä muut yleiset huomiot

Lastensuojelun Keskusliitto on huolissaan siitä, ettei ohjelmaluonnoksesta käy ilmi, onko valmistelussa otettu huomioon Lapsen oikeuksien komitean suositukset, jotka Suomi sai kesäkuussa 2023 viidennen ja kuudennen määräaikaisraportin osalta. Komitea on syvästi huolestunut lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta jatkuvasta syrjinnästä ja kiusaamisesta liittyen esimerkiksi sukupuoleen, alkuperään, vammaisuuteen ja seksuaalisuuteen. Komitea on suositellut, että Suomi tehostaa syrjinnän, kuten rotusyrjinnän, vihapuheen ja viharikosten, torjuntaa. LSKL pyytää huomioimaan tasa-arvo-ohjelmassa laajasti lapsen oikeuksien komitean suositukset.

Sukupuolen moninaisuuden tulisi olla läpileikkaava teema koko ohjelmassa. Luonnoksesta ei käy lainkaan ilmi, aiotaanko ohjelmassa kohdistaa toimenpiteitä sukupuolivähemmistöihin kuuluville, kuten transihmisille, sukupuolettomille tai intersukupuolisille. Suomessa syntyy vuosittain arviolta 250–850 lasta, joilla havaitaan lapsuuden aikana sukupuolipiirteiden moninaisuutta. Intersukupuolisten lasten ihmisoikeuksia loukataan tänäkin päivänä, koska heille tehdään toimenpiteitä, joille ei ole lääketieteellisiä perusteita. LSKL katsoo, että intersukupuolisten lasten asema on turvattava selkeämmin laissa ja että intersukupuolisten lasten oikeuksien vahvistaminen on kirjattava omaksi toimenpiteeksi. Myös Lapsen oikeuksien komitea on suositellut Suomelle, että intersukupuolisten lasten tarpeetonta lääkehoitoa ja kirurgista hoitoa lykätään turvallisesti, kunnes lapset pystyvät itse antamaan tietoon perustuvan suostumuksensa.

Ohjelman toinen huomattava puute on, että syrjintää on usein lähestytty kapeasta näkökulmasta, mikä peittää sukupuolten sisäiset erot ja voi hankaloittaa oikeanlaisten ratkaisujen löytämistä.

Moniperusteinen syrjintä mainitaan ohjelmassa vain kerran toimenpide-ehdotuksessa kaksi liittyen koulutus- ja työelämäsegregaation vähentämiseen ottamalla huomioon moniperustaisen syrjinnän näkökulma mm. oppilaanohjauksessa. LSKL pitää toimenpidettä perusteltuna, mutta huomauttaa, että moniperusteinen syrjintä tulisi niin ikään olla poikkileikkaava teema läpi ohjelman. Oikeusministeriön raportissa on jo vuonna 2019 peräänkuulutettu, että moniperusteinen syrjintä on tunnistettava paremmin. Raportin mukaan tutkimuksissa on käynyt ilmi, että vähemmistöön kuuluva henkilö on erittäin altis moniperusteiselle syrjinnälle. Hallituksen tasa-arvo-ohjelman luonnosta on kehitettävä niin, että moniperusteinen syrjintä huomioidaan kattavasti läpi ohjelman.

LSKL kiinnittää lisäksi huomiota siihen, ettei vammaisia lapsia tai nuoria ole huomioitu tasa-arvo-ohjelman luonnoksen toimenpiteissä. Pidämme tätä merkittävänä puutteena, koska vammaisuuteen perustuva syrjintä on kielletty perustuslaissa ja yhdenvertaisuuslaissa. Ohjelmassa on huomioitu, että vammaisten ja toimintarajoitteisten naisten kokema väkivalta on huomattavasti muuta naisiin kohdistuvaa väkivaltaa yleisempää. LSKL nostaa esiin, että ohjelmaa olisi tarkasteltava suhteessa Lapsen oikeuksien komitean vammaisia lapsia ja nuoria koskeviin suosituksiin muun muassa opetuksesta. Tämänhetkisen tiedon mukaan hallitus aikoo vähentää oppimateriaalikeskuksen rahoitusta selkokielisten oppimateriaalien tuottamiseen kehitysvammaisille ja muille paljon tukea tarvitseville lapsille. Ohjelmassa ja hallituksen suunnitelmien välillä on selkeä ristiriita.

Lisäksi haluamme huomauttaa, että lähisuhdeväkivallan vastaisia ehdotuksia valmistellaan tilanteessa, jossa sosiaali- ja terveysalan järjestöjen avustuksiin suunnitellaan kolmanneksen eli 130 miljoonan euron leikkausta vuodesta 2026 alkaen. Vuonna 2025 sote-järjestöiltä leikataan jo 80 miljoonaa euroa. Lähisuhdeväkivallan vastainen työ on lähes poikkeuksetta järjestöjen varassa. Tasa-arvo-ohjelman tavoitteessa torjua lähisuhdeväkivaltaa ja hallituksen sote-järjestöjen avustusten leikkauksissa on ilmeinen ristiriita. LSKL on esittänyt, että kehysriihessä päätetty 30 miljoonan euron lisäleikkaus perutaan ja että sote-järjestöjen 100 miljoonan euron leikkaus avustuksiin porrastetaan usealle vuodelle ja se siirretään hallitusohjelman mukaisesti alkamaan vuodesta 2027. Mikäli leikkaukset toteutetaan hallituksen esittämässä aikataulussa, niin on ilmeistä, että tuki avuntarvitsijoille vähenee ja joissain tapauksissa loppuu kokonaan. Perheille tällä voi olla erittäin vakavia ja vaarallisia seurauksia. Toivomme edelleen, että hallitus ymmärtää järjestöjen tarjoaman avun arvon ja peruu aikeensa leikata sote-järjestöjen avustuksista.

Haluamme myös kiinnittää hallituksen huomion ohjelman toteuttamisen aikatauluun. Jotta tasa-arvoa voi aidosti edistää, on toimenpiteiden toteuttamiseen oltava riittävästi aikaa. LSKL painottaa, että hallituksen on varmistettava, että tasa-arvo-ohjelman toimenpiteistä tehdään päätökset viimeistään puoliväliriihessä huhtikuussa 2025.

2. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen koulutuksessa

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 2. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen koulutuksessa

Lastensuojelun Keskusliitto toteaa, että luonnoksesta ei käy ilmi, kohdistetaanko varhaiskasvatukseen toimenpiteitä. Varhaiskasvatus on jo vuodesta 2013 kuulunut opetus- ja

kulttuuriministeriön hallinnonalalle. Laadukas varhaiskasvatus on koulupolun ensimmäinen askel, jossa luodaan edellytyksiä myöhemmälle oppimiselle. Ohjelmassa kerrotaan, että varhaiskasvatuksen yhdenvertaisuuden edistämisestä ja yhdenvertaisuussuunnitelmista säädetään yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014). Hallitus on kuitenkin päättänyt luopua kuntien velvollisuudesta laatia varhaiskasvatuksen toimipaikkakohtaiset yhdenvertaisuussuunnitelmat. Tästä herää huoli, että yhdenvertaisuussuunnitelmavelvoitteen poistamisen myötä erityisesti kyky tunnistaa moniperusteista syrjintää heikkenee. LSKL painottaa edelleen, että hallituksen on luovuttava suunnitelmista heikentää yhdenvertaisuutta varhaiskasvatuksessa. Hallituksen esitys 105/2024 vp on jo eduskunnassa käsittelyssä, mutta hallituspuolueilla on edelleen mahdollisuus keskeyttää asian valmistelu. Toisaalta haluamme mainita, että on hyvä, että hallituksessa on edelleen nähty varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnitelmien arvo.

LSKL toteaa, että huomion kiinnittäminen poikien oppimistuloksiin on tervetullutta. Tässä työssä tulee huomioida myös poikien väliset erot, jotta toimenpiteet kohdistuvat varmasti niihin poikiin, joilla tarvetta erityisesti on.

3. Tasa-arvon työelämässä ja työn ja perheen yhteensovittamisen tukeminen

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 3. Tasa-arvon työelämässä ja työn ja perheen yhteensovittamisen tukeminen

LSKL yhtyy hallituksen huoleen siitä, että: ”Sukupuolten välinen palkkaero on merkittävä ongelma suomalaisessa työelämässä.” Hallitus esittää tähän toimenpiteeksi kolmikantaisen samapalkkaisuusohjelman jatkamista. Haluamme kuitenkin korostaa, että hallituksen juuri eduskuntaan lähettämä vientivetoinen palkkamalli (HE 146/2024 vp) uhkaa täysin vesittää työn palkkaeron minimoimiseksi. Esitys uhkaa jättää naisvaltaisten alojen, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon sekä varhaiskasvatuksen, työntekijät pysyvään palkkakuoppaan, koska he eivät voisi neuvotella vientialoja korkeampi palkankorotuksia. Perheissä tämä voi näkyä toimeentulon niukkuutena tai pahimmassa tapauksessa lapsiperheköyhyyden lisääntymisenä erityisesti niissä yhden vanhemman perheissä, joissa vanhempi työskentelee esimerkiksi sairaanhoitajana tai varhaiskasvatuksen lastenhoitajana. LSKL korostaa, että hallituksen on kuunneltava asiantuntijapalautetta ja harkittava uudelleen esityksen sisältöä.

LSKL kiinnittää huomiota siihen, että koulutuksen osalta tasa-arvo-ohjelman luonnoksessa ei ole toimenpidettä maahanmuuttajaaitien koulutuksen vahvistamiseen ja sitä kautta työelämään kiinnipääsemiseen liittyen. Tekstissä todetaan, että: ”Hallitus toteuttaa toimintaohjelman työelämässä aliedustettujen ryhmien kuten maahanmuuttajanaisten osallistumisen lisäämiseksi. Lisäksi hallitus edistää maahanmuuttajanaisten siirtymistä työmarkkinoille toimenpiteillä, jotka vähentävät työelämän ja uraohjauksen sukupuoli- ja etnisiä stereotyyppioita sekä jotka edistävät tasa-arvoa perheissä.” Pidämme näitä ehdotuksia kannatettava ja näemme, että ne kannattaa mainita toimenpiteiden listauksessa.

4. Sukupuolten tasa-arvoisen osallisuuden ja edustuksen lisääminen

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 4. Sukupuolten tasa-arvoisen osallisuuden ja edustuksen lisääminen

Toimenpiteessä 11 linjataan, että: ”Selvitetään seksuaalisen häirinnän torjumisen hyviä käytäntöjä yhdessä kansalaisjärjestöjen kanssa. Luodaan verkosto, jonka tavoitteena on vahvistaa seksuaalisen häirinnän vastaisia toimia yhteiskunnassa.” LSKL korostaa, että tietoa viime vaalikaudella uudistetusta seksuaalirikoslaista on edelleen välitettävä lapsille, nuorille, vanhemmille sekä heidän kanssaan työskenteleville ammattilaisille esimerkiksi kouluissa ja lastensuojelussa. Tytöt kokevat seksuaaliväkivaltaa poikia enemmän digitaalisissa ympäristöissä, käy ilmi kansallisesta lapsiuhritutkimuksesta. Tytöt ovat myös yliedustettuina lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavassa materiaalissa. Myös Kouluterveyskyselyssä 2023 häiritsevää seksuaalista ahdistelua ja ehdottelua oli kokenut lähes puolet 8. ja 9. luokkalaisista tytöistä sekä lukion ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijatytyöistä. Pojista näin oli kokenut 8–12 % vastaajista. Niin ikään kokemukset seksuaaliväkivallasta olivat yleisempiä tyttöillä kuin pojilla.

Tarvitaankin sääntelyä, jotta verkkopalveluntarjoajat havaitsevat ja poistavat kaikilta alustoiltaan lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaa video- ja kuvamateriaalia. LSKL on ehdottanut yhdessä muiden lapsi- ja perhejärjestöjen kanssa, että lapsenoikeusperustainen EU-lainsäädäntö tulee hyväksyä ja panna kansallisesti toimeen, jotta voidaan ennaltaehkäistä ja torjua lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa verkossa. Kansallisesti on vahvistettava riittävää seksuaalikasvatusta ja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyä. Seksuaalikasvatuksen tulisi huomioida myös sukupuolivähemmistöt. Pidämme myös tärkeänä, että tälläkin vaalikaudella laaditaan Lanzaroten sopimukseen liittyvä kansallinen toimeenpanosuunnitelma koskien lapsiin ja nuoriin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ehkäisyä.

On hyvä, että jatkossa myös liikuntaa edistävilta järjestöiltä edellytetään ajantasaisia tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia (toimenpide 15). Haluamme kuitenkin huomauttaa, että hallitus kohdistaa leikkauksia myös OKM:n järjestöjen avustuksiin. Mikäli järjestöille lisätään uusia velvollisuuksia, niin pitäisi huolehtia myös riittävästä rahoituksesta näiden velvollisuuksien toimeenpanoon.

5. Naisiin kohdistuva-, lähisuhde sekä muu väkivalta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 5. Naisiin kohdistuva-, lähisuhde sekä muu väkivalta

Lapsen oikeuksien komitea on loppupäätelmissään Suomelle todennut, että väkivallalle ovat erityisen haavoittuvia ovat tytöt, vammaiset lapset, sijaishuollossa olevat lapset, maahanmuuttaja- ja pakolaislapset sekä sosiaalis-taloudellisesti heikossa asemassa olevat lapset. LSKL pyytää hallitusta huomioon komitean näkemyksen laajasti tämän kappaleen toimenpiteissä.

LSKL kiittää hallitusta siitä, että se aikoo kriminalisoida tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen rikoslaissa nykyistä selkeämmin (toimenpide 19). Lisäksi alaikäisen tytön vieminen ulkomaille sukupuolielinten silpomista varten kriminalisoidaan, mitä LSKL pitää erittäin kannatettava

toimenpiteenä. Myös Lapsen oikeuksien komitea on loppupäätelmissään suositellut, että Suomi tehostaa toimenpiteitä, joilla pyritään ehkäisemään naisten sukuelinten silpomista, muun muassa myöntämällä riittävästi resursseja tiedotuskampanjoihin, uhrien tukemiseen ja asianomaisten ammattiryhmien kouluttamiseen, jotta he osaavat tunnistaa mahdolliset uhrit. Naisten ja tyttöjen hengen ja terveyden suojan, ruumiillisen koskemattomuuden ja seksuaalisen itsemääräämisoikeuden vahvistaminen parantaa naisten ja tyttöjen asemaa. Tämä voi tehostaa ilmiön ehkäisemistä ja edistää lasten häiriötöntä kehitystä sekä parantaa täten silpomisvaarassa olevien lasten asemaa. Haluamme kuitenkin muistuttaa, että pelkkä sääntely ei riitä lapsen koskemattomuuden suojaamiseksi. On tarpeen vahvistaa edelleen tietoisuutta ilmiöstä sekä osaamista sen ehkäisemisessä, niin peruspalveluissa kuin erityistason palveluissakin, mukaan lukien lastensuojelussa.

Toimenpiteessä 20 hallitus aikoo arvioida kuntien ja hyvinvointialueiden velvoittavan lainsäädännön tarvetta väkivallan ehkäisyn ja väkivallan vastaisen työn rakenteiden vahvistamisessa. Suurin osa väkivallan vastaisesta työstä on tällä hetkellä sote-järjestöjen varassa. Hallituksen aikeet leikata sote-järjestöjen avustuksista kolmasosa jo vuodesta 2026 alkaen vaarantaa myös lähisuhdeväkivallan vastaisen työn. On selvää, ettei näin suurta ja nopealla aikataululla tehtyä leikkausta voida tehdä vaarantamatta apua tarvitsevien tukea. Mikäli kunnille ja hyvinvointialueille määrätään lainsäädännöllä uusia velvoitteita, niin on hallituksen varmistettava, että kunnat ja alueet saavat valtiolta täyden korvauksen uusien velvoitteiden toteuttamiseen.

LSKL kannattaa turvakotien perhepaikkojen lisäämistä. On hyvä, että tässä on otettu huomioon saamelaiden kotiseutualue. Valmistelussa pitää turvata se, että saamelainen voi omalla saamen kielellään saada apua turvakodissa. Myös Nollalinjan rahoituksen turvaaminen on hyvä toimenpide, mutta samaan aikaan haluamme huomauttaa, että muutkin tahot tarjoavat puhelimitse apua lähisuhdeväkivallan tilanteissa. On huolehdittava siitä, että muutkin toimijat pystyvät edelleen tarjoamaan tukea uhreille ja väkivaltaa tehneille. LSKL painottaa myös, että kotona asuvat lapset pitää huomioida aina, kun kotona on lähisuhdeväkivaltaa. Tilanne, jossa lapsi ei ole suoraan väkivallan kohteena, vaan esimerkiksi todistaa kotona tapahtuvaa väkivaltaa, voi olla erittäin haitallinen lapsen kasvuun ja kehitykselle.

LSKL pitää hyvänä, että sijaishuollosta luvatta poistuvien lasten ja nuorten tilanteeseen kiinnitetään huomiota ja laaditaan toimenpiteitä (toimenpide 29). LSKL muistuttaa kuitenkin, että toimenpiteiden tulee kunnioittaa lapsen perus- ja ihmisoikeuksia.

6. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen Euroopan unionissa ja kansainvälisessä toiminnassa

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 6. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen Euroopan unionissa ja kansainvälisessä toiminnassa

Haluamme kiittää hallitusta siitä, että ohjelmassa tunnistetaan ihmisoikeusvastainen liikehdintä:
”Sukupuolten tasa-arvon, naisten ja tyttöjen oikeuksien sekä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen

oikeuksien vastustus on kasvanut EU:ssa ja globaalisti.” Kohdassa 36 todetaan, että: ”Hallitus sisällyttää sukupuolinäkökulman läpileikkaavasti tukeen Ukrainalle ja Ukrainan jälleenrakennukselle.” LSKL pitää kirjausta hyvänä ja huomauttaa, että sukupuolinäkökulmaan kuuluu myös sukupuolivähemmistöihin kuuluvien oikeuksien edistäminen. Pidämme tärkeänä, että jatkossa hallituksen jokainen ministeri, sekä erityisesti ulkoministeriön ministerit, edistävät asiaa ja toimivat tämän kirjauksen mukaisesti.

7. Institutionaaliset rakenteet

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 7. Institutionaaliset rakenteet

LSKL pitää hyvänä, että hallitus edelleen huomioi sukupuolten tasa-arvon edistämisen talousarvioprosesseissa. Lisäksi kannatamme sitä, että kuukautissuojien, inkontinenssisuojien sekä lasten vaippojen arvonlisäveroetus lasketaan 24 prosentista 14 prosenttiin.

Järvenpää Heidi
Lastensuojelun Keskusliitto